

СТАТИСТИКО-АНАЛИТИЧНА ОЦЕНКА НА МИГРИРАНИЯТА НА БЪЛГАРИЯ

Пенка Найденова¹

***Резюме.** Два основни момента са проследени по отношение на миграционната проблематика. Основната теза е, че този процес трябва да се оценява в контекста на системен анализ и променливите му да се третират като сложно въздействащи и въздействани от другите системи на развитието. Препоръчва се подходящо моделиране и предварителна оценка на корелационните връзки.*

Като втори момент са направени известни статистически оценки на динамиката на мигриранията в страната, 1990–2015 г. въз основа на данните от изследвания на БАН и НСИ.

Ключови думи: мигранти, системен анализ, механичен прираст, заселени, изселени

ПРОБЛЕМНОСТ

В наши дни силно изявена общественно-политическа и гражданска тревога е развитието и проявите на миграцията. Във временен обхват и по мащаб това се отнася преди всичко за външната емиграция и засяга основни масиви на постоянното население на България. Военно-политическите събития на външния свят предизвикаха обаче и натиск на бежански вълни към страната, възбудиха отново тревогите и противопоставяния за предоставяне на гражданство на чужденци и лица с български произход, третирани като имигранти. Външната миграция вече не е едностранен процес на отгичане на наше население от България. При това не е неизвестно, че преди четвърт век затворените врати на държавата и политическите стени правеха външно-миграционния процес нищожен.

Обратно, тогава интересът беше към вътрешната миграция, придобила най-широките мащаби в историята на страната и очертала характера на урбанизацията у нас, представена с промяната на съотношението селско/градско население².

Обикновено в демографските изследвания интересът е да се определи размерът, посоката, динамиката на миграционните потоци и салда, причините и намеренията за мигриране. Много малко опити има за обвързване на тези характеристики с интереса на мигрантите към доходите, кариерното развитие или с икономическия растеж спрямо изгодите и загубите от мигриранията. От една страна, затрудненията идват от липсата на редовна статистическа отчетност,

---

¹ Проф. д.пс.н. Пенка Найденова – Институт за изследване на населението и човека при БАН
Адрес за контакти: naydenova.penka@abv.bg

² При население 7 029 хил. към 1946 г. то е 75:25 в полза на селското, докато към 2015 г. при 7 050 хил. (предварителна оценка на населението), то е 26:74 в полза на градското население.

особено през последните две десетилетия на миналия век поради неподготвеността за наблюдения върху отприщилия се външно-миграционен разнороден поток на своеобразни „икономически“ мигранти, младежи стремящи се към образование или друг, непознат още свят. Благодарение на известни допълнителни оценки и по-късното стабилизиране на административната и статистическата отчетност информацияните източници са подобрили, уточнени са критериите за квалификацията на излизачите и влизачите в страната лица.

Според нас именно вече и при такива условия външната миграция е слабо и едностранчиво оценявана. Много по-ограничено се изследва и протичащата през годините на прехода вътрешна миграция. В чисто статистико-демографски смисъл миграционните движения обикновено се обвързват с естествения прираст на населението, за да се установи реалната численост на общото за страната население, както и по отделни области, общини и селища. Целта е обикновено да се посочи доколко нараства разликата в населеността и ограниченията във възпроизводството при тенденцията на намаляващото население. Установява се, че все повече застарява и не само се ограничава броят на фертилния контингент, но и неговите възпроизводствени възможности поради нежеланието на младите да имат или да раждат повече деца. Численият спад освен като естествен прираст се определя и от излизанията, изселничеството от определена териториална единица, у нас исторически най-силно като придвижване от селото към града. Процесът, както е известно, стига до проявите на депопулация и пълно обезлюдяване на селища. Факторите за този процес също са изучавани, макар и представяни главно описателно.

Всичко това означава натрупани знания за характера на демографските процеси, от които следват заключения за необходимите политики и мерки. Проблемът е, че те произтичат от отделни фрагментарни проучвания, поради което връзките на един процес с друг и за сложното въздействие на факторите остават общо дефинирани, неизмерени по сила и последици за даден процес и за общата цел – развитието. Проявленията не всякога са оразмерени, критериите за достоверността им не са пълни или не се знаят, статистическите показатели са елементарни и опростено анализирани. От тук могат да произтичат неясноти в дефиниране на политиките, едностранчивост на решенията, неадекватност на политиките, отхвърляне на предложения. Всичко това е отдавна известно на научните среди, но на практика не е превъзможнато.

Не е новост твърдението, че през погледа на системния анализ всеки елемент на една система е свързан с другите ѝ (вътрешни елементи), а всяка система се проявява във взаимодействие с другите системи на развитие. Липсващото звено в научните изследвания, което предполага тяхната мултидисциплинарност е именно обвързването на миграционните процеси във взаимодействащи системи (или подсистеми) на основните системи на развитието.

От аналитичните оценки при такъв подход са възможни по-верни изводи относно политиките и мерките, както и представи за бъдещото развитие. Би трябвало в този смисъл да има адекватни оценки не само за развитието на процесите, а и за последиците им спрямо различните параметри на развитието, доколкото последните се поддават или се неутрализират от въздействията.

В този порядък първостепенно значение има оразмеряването на процесите и въздействията, изборът на измерители и съдържанието на показателите. Досе-